

Rinocérosz a városházán

1992. október 23. Az újavárosházán ünnep van: kisépérték a fővárosi közgyűlés frakciószónokainak maradék mondatait is a neoreneszánsz ülésteremből. A főpolgármesteri pulpituson ezúttal Konrád György ül, és likvid angolsággal megnyitja a Magyar Lettre Internationale nevében azt a kétnapos konferenciát, amely 1956—1968—1989 történetét két olyan fogalom függvényrendszerében kívánja elhelyezni, mint a forradalom és restauráció. S máris ott áll a szónoiki emelvényen egy igazi cseh, Hasek tollából: pirospozsgás és zömök úr, kinek arcán ott díszleg a hatvanas években tüntetőn növesztett szakáll: Petr Pithart, a volt cseh miniszterelnök, aki irodalmias küllemét cáfolandó — mert hiszen a teremben csak ez számít — racionális kritikával elemzi a „bársonyos forradalom” óta eltelt időszakot. Őt követi a Danton-arcélű Adam Michnik, aki elmondja, 1956-ban gyűjtést szervezett a magyar gyermekek számára: ez volt „politikai beavatása”. A Szolidaritás hajdani — és jelenleg ellenzéki — vezéralakja napjaink ellentmondásait úgy értelmezi, hogy 1989 ideológiailag semleges forradalma után kiderült: vannak, akik teljes restaurációt akarnak, Lengyelországban például „katolikus nemzetállamot”, amit készek akár egy „második — államnacionalista — forradalommal” is kikényszeríteni.

A tanácskozas a Michnikszabta mederben folyik tovább. Az előadók ennek a második forradalomnak a lehetőségét mérlegelik, s bár a megközelítések érvanyaga meglehetősen változatos, ám a német, szlovák, cseh és román filozófus, lapszerkesztő, szociológus és parlamenti képviselő egyike sem tudja azt mondani, hogy kizárható lenne egy ilyen újabb „forradalmi” fordulat lehetősége. Különös Andrei Cornea, a bukaresti újságíró álláspontja: szerinte a realitás devalválódott. Az emberek többsége nem érti,

hogyan lehet egy gyár egyik pillanatról a másikra értéktelen, holt munkát, anyagot, drága gépeket öltek belé. A valóság helyett szimbólumok válnak valóságossá.

A közönség udvarias, figyelmes és finoman reagál az elhangzottakra. Igaz, a közönség is látványosság. Akik máskor maguk szónokok, előadók és kommentátorok, most tüntető fegyellemmel adnak példát arra, hogy a „hosszú vikend” fogalmát az értelmiségi elit nem ismeri.

A jól temperált hangulatot keserű bejelentés töri meg. A köztársaság elnöke a Kossuth téren nem tudta elmondani ünnepi beszédét. Hegedűs B. András érkezik. „Onnan jövök, nem először életem során...” — kezdi beszámolóját. 1956—1968—1992 hagyománya veszélyben van. Mintha a klasszikus ionescói dráma illusztrációja lenne: a hírhozó nyomában a rinocérosz besétál a városháza dísztermébe, s noha várható lenne a pánik kitörése, hiszen olyan inadekvát a beheimót állat ebben a környezetben, mégis az emberek tudják, hogy mit kell tenniük. Megbélyezés és szolidaritás: az írók — Konrád György, **Eörsi István**, Lengyel Péter — szavakat latolgatnak, mert — ahogy Adam Michnik mondja — „nincs okunk átvenni ellenfeleink logikáját”. Mások, mint a magyar közélet válságkezelő mechanizmusának egyik elemét, a Demokratikus Charta ügyvivőit keresik meg. Jó látni, a civil Magyarországot ma már sűrű idegek hálózatak be, s az „imaginárius szervezetnek” (Konrád György meghatározása) kellő pillanatban nagyon is valódi arca lesz.

1992. október 24. Ma Antonín Liehm elnököl, a ma már tizenegy nyelven megjelenő Lettre-folyóiratok alapítója; szólhat hozzá angolul, franciául, németül, olaszul, hibátlanul válaszol, bár tavaly óta redősebb a homloka: aggódik az egyetlen valóban európai dimenziójú folyóiratáért. Az aggodalom természetesen

nem a lapnak szól, hanem a világnak, amelyben kiderült, Németország egyesítése „felmorzsolta” a korábbi polgárijogi ellenzékét. Klaus Hartung fájdalmas példája: az egyesítés után addig sohasem látott rokonok ölelgették egymást, de amikor kiderült, hogy tartós vendégjárásra kell felkészülni, a lelkesedés alábbhagyott. Tamás Gáspár Miklós a magyar tulajdonváltás megbicsaklásával ismerteti meg a külföldi vendégeket, de nem vidámul a hallgató a bolgár filozófus, Ivan Kristev elemzésétől sem, bár amit mond, elementárisan mrozeik: korunk forradalmainak legitimációját a televízió adja meg, ezért a tömegmozgalmak aktivistái a Híradó kezdetére befejezik a tüntetést: hazarohannak, hogy megtudják, miben is vettek részt.

Az estebe hajló második nap szenzációját írók jelentik, Drago Jancar Ljubljánából, Martin Butora Pozsonyból, Tomas Venclova Litvániából (aki tanúsítja: a litván emberek olyanok, mint a magyarok, helyeslik a nemzeti valutát, de irtóznak a „nemzetietlen” adóktól), s a hallgatóság között: Mészöly Miklós. Végül szól a legendás disszidens, Andrej Szinyavszij is. Mindenben igazolja a hírért; tolsztoji szakállától kezdve addig a követeléséig, hogy a muzsik kapja vissza a földjét, mert különben polgárháború lesz Oroszországban is. Holott — hangoztatja minden oroszok legfőbb jelszavát — „Csak háború ne legyen! Minden mást eddig is, ezután is kibírunk.” Bölcs, de a találkozó vendégei számára elfogadhatatlan minimalizmus. A közeljövőben a Lettre-lapok egy felhívást dajkálnak majd: eszmecserére hívják meg Európa értelmiségét egy nemzetközi méretű charta ügyében, mivel kétségtelen: a fiatal demokráciákat régióknak rövidlátó rinocérosza, az „államnacionalista forradalom” veszélyezteti leginkább.